

Predgovor

U Osnovnoj školi „Anž Frankopan” Kosinj u Gornjem Kosinju održan je 30. rujna 2022. znanstveno-stručni skup *Kosinjska dolina – jučer, danas i sutra*. Bio je to prvi takav skup održan u Kosinju i o Kosinju. Skup je organizirao Institut društvenih znanosti Ivo Pilar u suradnji s Hrvatskim institutom za povijest, Institutom za hrvatski jezik i jezikoslovlje (danas Institut za hrvatski jezik), Odjelom za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru, Državnim arhivom u Gospiću, Muzejom Like Gospić te Znanstvenim i kulturnim društvom Kosinj. Pokrovitelji skupa bili su Ministarstvo znanosti i obrazovanja (danas Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih), Ličko-senjska županija i Gospićko-senjska biskupija.

Znanstveno-stručni skup *Kosinjska dolina – jučer, danas i sutra* organiziran je s ciljem izrade kritički provjerene javne slike o Kosinjskoj dolini s baštinskim uporištima i razvojnom perspektivom. U pripremanju skupa pokazalo se da vlada znatan interes znanstvene javnosti za teme koje se odnose na kosinjsku prošlost, sadašnjost i budućnost. Stoga su na skupu sudjelovala 42 znanstvenika i javna djelatnika koji su održali 36 izlaganja iz geografije, arheologije, povijesti, glagoljaštva, jezikoslovlja, etnologije, sociologije, povijesti umjetnosti, geodezije, hidrologije, agronomije i drugih struka. Znanstveno provjerenim i utemeljenim činjenicama pružen je doprinos valoriziranju kosinjskih prirodnih, društvenih, gospodarskih i kulturnih značajki. Stoga i zbornik radova koji je sada pred nama predstavlja temelj za bolje poznavanje i potpunije razumijevanje Kosinjske doline s jedne te pokušaj kreiranja interdisciplinarnog čvorišta za buduća istraživačka traganja s druge strane.

Put do znanstveno-stručnog skupa i tematskoga zbornika nije bio pravocrtan. Inicijalna zamisao o skupu potekla je iz Znanstvenog i kulturnog društva Kosinj prema Institutu Pilar, čiji su znanstvenici 2016. sudjelovali u istraživanjima za potrebe izrade sociološko-razvojne studije „HES Kosinj i lokalna zajednica: rizici i razvojne mogućnosti”. Na kraju se zaokružila visokim akademskim udjelom od 36 izlaganja u plenarnom dijelu i tri paralelne skupine, uz razumijevanje i susretljivost nadležnih adresa, uključujući i HEP koji se kao naručitelj spomenute sociološko-razvojne studije suglasio s korištenjem prikupljenih podataka za potrebe pojedinih izlaganja na skupu. Uz doprinos znanstvenika iz Instituta Pilar

i institucija suorganizatora, znatan je i doprinos znanstvenika iz ostalih institucija, kako onih koji su podrijetlom iz kosinjskoga kraja tako i onih koji se njime profesionalno bave i to u rasponu od akademika do asistenata. Ličko-senjska županija na čelu sa županom Ernestom Petryjem pružila je financijsku potporu održavanju znanstveno-stručnog skupa, čiji je domaćin bila Osnovna škola „Anž Frankopan” Kosinj u Gornjem Kosinju, a tadašnji gospićko-senjski biskup mons. Zdenko Križić osobno se obratio okupljenima u pratnji preč. Mišela Grgurića, kancelara i biskupova tajnika.

U zborniku o Kosinjskoj dolini objavljuju se sljedeći znanstveni radovi: *Smještaj i geografski položaj kao čimbenik razvoja Kosinja* (Dane Pejnović), *Kosinj u identitetu Like i Hrvatske* (Ante Bežen), *Kome treba arheološka baština Kosinja?* (Tatjana Kolak), *Kosinj 2030. – perspektive razvoja Kosinjske mikroregije* (Milan Bošnjak), *Tragovi naseljenosti Kosinjske doline u prapovijesti i antici* (Vedrana Glavaš – Miroslav Glavičić), *Sorte vinove loze pršljivka i vingor – poveznica frankopanskih gradova Kosinja i Ozlja* (Domagoj Stupić – Nikola Mirošević – Maja Žulj Mihaljević), *Pop Marko Mesic između sablje i Biblije* (Robert Holjevac), *Etnokulturna kretanja u Kosinjskoj dolini na prijelazu iz XVII. u XVIII. stoljeće: prilog istraživanju povijesti seoba u Lici tijekom ranog novog vijeka* (Marko Šarić), *Kosinjska satnija u sklopu krajiškog pukovnijskog uređenja* (Juraj Balić), *Ritam života i svakodnevice Kosinjana na temelju matičnih knjiga 18. i 19. stoljeća* (Vedran Klaužer), *Školstvo u Hrvatsko-slavonskoj vojnoj krajini s posebnim osvrtom na Kosinjsku satniju* (Alexander Buczynski), *Društveni, kulturni i gospodarski život u Kosinjskoj dolini od kraja 19. stoljeća do početka Domovinskog rata* (Ivan Brlić), *Općina Kosinj u Drugom svjetskom ratu 1941. – 1945.* (Želimir Prša), *Osnovna obilježja kosinjskoga govora* (Lidija Orešković Dvorski), *Pogled u toponimiju Gornjeg Kosinja* (Ivica Mataija – Domagoj Vidović), *Pučka imena svetkovina, blagdana i spomendana u Gornjem i Donjem Kosinju s dijalektološkoga aspekta – izabrani primjeri* (Sanja Vulić), *Tropismenost (glagoljica, hrvatska ćirilica, latinica) šireg kosinjskog područja do kraja 18. stoljeća* (Ivica Vigato – Grozdana Franov-Živković), *Fragmenti Kosinjskoga rukopisnog misala (14. st.) prema Misalu kneza Novaka (1368.)* (Mateo Žagar), *Kosinjanin Ambroz Kacitić od plemena Kolunića – prvi hrvatski tiskar* (Ivan Mance), *Neke od kulturoloških vrijednosti kosinjskog kraja* (Darko Žubrinčić), *Doprinos Peroklinike obitelji Varićak-Keranović promidžbi hrvatske kulture* (Josip Miletić), *Ako propadne selo, što će biti s običajima? Utjecaj migracijskih procesa na nematerijalnu baštinu Kosinjske doline* (Dragan Nimac), *Tradicijsko pučko crkveno pjevanje u Kosinjskoj dolini u kontekstu glagoljaške baštine i migracijskih procesa u Lici i Krbavi* (Dragan Nimac), *Kosinj u oku konzervatora – terenski rad Anđele Horvat na području Gornjeg i Donjeg Kosinja* (Antonia Došen), *HE Kosinj: hrvatski primjer antropocena* (Ivo Lučić), *Dogradnja hidroenergetskog sustava Senj* (Branimir

Pinčić), „... i kad se vratim, najrađe bi da me ode pokopaju... al zabranjeno je”: ponovno promišljanje etnografije infrastrukture i razvoja (Sanja Potkonjak) i *Uloga kulture u revitalizaciji ruralnih prostora: mogućnosti i prepreke za Kosinj* (Ema Bašić).

Planirana izgradnja Hidroenergetskog sustava Kosinj – Senj II i, s tim u vezi, predviđeno potapanje značajnog dijela Kosinjske doline ne ostavlja mnogo vremena za potrebna istraživanja, prije svega istraživanja važnih arheoloških lokaliteta. Čini se da je od posebne važnosti lokalitet Mlakvena greda / Banj dvor kao moguće sjedište najstarijih hrvatskih banova, a to je na određeni način i jedno od vrela na kojima se potencijalno napajaju rani korijeni hrvatske državnosti. Tome treba dodati čist zrak, jedinstvene krajobraze, Jelu Car, Pisani kamen, mjesne crkve, tradicijski oblikovane predodžbe o kosinjskom tiskarstvu, Kosinjski most i mnoge druge značajke bogate prirodne i kulturno-povijesne baštine Kosinjske doline. Stoga su održani znanstveno-stručni skup i tiskani zbornik radova doprinos valorizaciji te baštine, a ujedno i oblik intelektualne potpore domaćim ljudima u njihovoj sadašnjoj i budućoj održivosti i perspektivama.

Znanstveno-stručnog skupa i zbornika radova *Kosinjska dolina – jučer, danas i sutra* ne bi bilo bez autora koji su održali izlaganja na skupu i napisali radove za zbornik te naših poduzetnih partnera i susretljivih pokrovitelja, osobito Ličko-senjske županije i Gospićko-senjske biskupije. Značajnu ulogu imali su i djelatnici Osnovne škole „Anž Frankopan” Kosinj sa susretljivom ravnateljicom Zrinkom Vukelić, angažirani župnik Gornjeg i Donjeg Kosinja vlč. Pero Jurčević, brojni mještani Kosinja, naši partneri i recenzenti te mnogi drugi koji su na različite načine izašli u susret održavanju skupa i objavljivanju zbornika. Zbornik se objavljuje uz financijsku potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske, Ličko-senjske županije i tvrtke Orbico d.o.o. Svima velika hvala sa željom da zbornik radova živi kao trajan zapis o Kosinjskoj dolini u prošlosti i sadašnjosti te kao poticaj za pouzdaniju razradu daljnjih koraka na putu prema njezinoj budućnosti.

Urednici